

Inestabilitat i conflictes socials. La baronia de la Conca d'Òdena en el transcurs dels segles moderns

Elisabet Cabruja i Vallès

El coneixement de la vida quotidiana de la gent és una forma d'endinsar-nos en la vessant més profunda de la societat. És esbrinar el més petit fet per tal de veure com són les relacions socials, a partir de les cèl·lules més petites, la família i les relacions de veïnatge. El marc geogràfic del nostre estudi es localitza a l'Anoia, concretament el que fou la Baronia de la Conca d'Òdena. Un territori de comunitats rurals, de pagesos i menestrals, en moments en que la que la terra és element essencial, vital, que mobilitza les principals forces productives, abraça el conjunt social i determina la conjuntura. De l'anàlisi de l'estructura de la propietat rural i urbana es coneix la precarietat. De les explotacions familiars camperoles, la debilitat i inseguretat econòmica dels pagesos, les causes i efectes de l'endeutament, les crisis agràries, les transmissions patrimonials, etc., tot el que és característic de la vida rural, la seva misèria i la seva riquesa.

També ens permet veure el grau d'insatisfacció o conflictivitat social, en el seu més petit inici, com poden ser litigis hereditaris, reclamacions de deutes, bregues veïnals, petits aldarulls, reclamacions de tota mena.

La documentació que ens permet conèixer això és la generada pels notaris, els seus papers son els testimonis del dia a dia, tant de les coses privades de la gent com de les públiques, eren els escrivans dels processos judicials, civils o criminals, els darrers rebien el nom de *inquisitio* Alhora

també donen fe de tot document iniciat per organismes o corporacions com les universitats, batllies, confraries etc. De les funcions dels càrrecs, com és cas del registre de la cort dels batlles o oficials reials¹ també els registres d'altres figures de l'àmbit jurisdiccional (procuradors baronials).

La vida quotidiana, les jurisdiccions i els administradors de justícia

El dret català dels segles XVI i XVII es caracteritza per un elevat grau de contractualisme pel que fa a la família i a la propietat. Les fonts jurídiques són imprescindibles per la recerca de les pautes de comportaments socials. Les abundoses i riques sèries documentals dels nostres arxius de protocols ha fet possible una recerca històrica basada en la documentació notarial, això ens permet, en els casos que no han estat destruïts, fer un estudi de la jerarquia de la societat urbana i rural, les estructures socials, els entroncaments i relacions entre elles, les seves activitats econòmiques, en definitiva, el seu estil de vida. Malauradament, és molt variada, diversa i sense una continuïtat en el temps la documentació que tenim a l'abast, però ens permet tenir una visió de conjunt que es podria completar, si no fos per la impossibilitat de consultar els arxius dels Cardona-Medinaceli.

Ens cal esbrinar tot un seguit de conceptes, Com són i per quines causes s'articula la societat? Com s'institucionalitzen les estructures de comportament jurídic i polític en unes pautes socials que perpetuen el domini i reproduïxen obediències? Com es legitimen? En definitiva, el funcionament del poder, element central de la política, qualsevol reflexió sobre les institucions, les lleis, la justícia, el dret i el govern, condueixen inevitablement al concepte de poder. Com diu Maquiavel "Hi ha tanta distància entre com es viu i com s'hauria de viure que aquell que renuncia a la realitat per a concentrar-se en un ideal, camina més cap a la ruïna que no pas envers la preservació".²

1. Elisabet CABRUJA VALLÈS, "Els batlles reials a la sotsvegueria d'Igualada durant els segles XVI i XVII", *V Congrés Història Moderna de Catalunya*, vol. 1, p. 113 i s.

2. Maquiavel, *El Príncep*, cap. XV.

La terra i la família són els elements que cohesionen la vida econòmica, sobretot en llocs rurals com és el cas de la baronia de la Conca d'Òdena o conjunt de terres, termes i petits llogarrets com la Pobla de Claramunt, Capellades, Carme, Castellolí, Òdena, Fiol de Tous, Montbuy Vilanova del Camí, Vilanova d'Espoia i la Torre de Claramunt. Tots ells vassalls del duc de Cardona, qui en té jurisdicció civil i criminal, alta i baixa. La seu baronial està a la Pobla de Claramunt, en el castell, hi havia les dues presons baronials, d'homes i de dones (annex I).

Els ducs varen esdevenir senyors naturals amb tots els drets. D'anomenar batlle, carceller i baner, a percebre els ingressos derivats de multes, plets i fiances. Van adscriure els pagesos a la terra convertint-los en els seus súbdits, obligats al jurament de vassallatge i fidelitat, a pagar rendes sobre el bestiar i les collites (delme, tasques, quístia, etc.), a prestar serveis militars d'host, cavalcada i guaites; a prestar serveis en terres del castell i a fer servir els monopolis senyorials: molí de gra, ferreries, etc. Com ens refereix Joan Romani³ en la declaració del capbreu de Torre de Claramunt, on diu que és paperer de la vila de Capellades que posseeix la "Casa de lo Moli del Turo ab los dos sals agua y molins de fer paper que en dita casa o prop de aquella esta constituïts y edificats y també aquella peça de terra anomenada de Moranta, de 20 jornals, situats en lo terme de dit castell de la Torre de Claramunt" reconeix a "Fulgencia de Claramunt y sots domini y alou de aquella a cens de 6 lliures y deu sous de moneda barcelonesa cada any pagadores" confessant ser "home propi, soliu i afocat de dita Sra y en aquella ha de fer folch y estada y continua residència y també esta obligat a prestar a dita lltre Sra jurament y homenatge.confessa pertanyents a ell per títol d'establiment a ell fet y firmat per M^o Francesch Balaguer negociant de dita vila de Capellades procurador de dita Sra Fulgencia de Claramunt" Aquesta és una mostra de les declaracions que els pagesos de remença estaven obligats a prestar.

La situació jurídica de la majoria dels pagesos era la de pagès de remença, aproximadament una quarta part de la població. La problemàtica situació dels remences és un tema dens i complex que escapa a aquesta comunicació, però sols comenta els fets que es produïren en la zona

3. Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), AN, lg. 788, Nott. Ag. Baró, Capbreu de 1644.

al llarg dels conflictes. A mitjans s. XV la comarca de l'Anoia visqué moments d'una gran tensió en les guerres contra Joan II. En molts aspectes fou un nou episodi de les velles lluites entre la ciutat d'Igualada i els Cardona, senyors del gran domini de la Conca d'Òdena. Mentre la vila seguí la causa del país contra el rei Joan II el comte, J. Ramon Folc III de Cardona es posà al costat del rei fou capità general dels seus exèrcits en una guerra que durà deu anys. Com que era senyor dels principals castells de la baronia (Claramunt, Òdena i Castellolí) la guerra va tenir una virulència especial, s'enderrocaren els castells de Claramunt, d'Òdena (1463), etc. Les tropes reialistes feren caure els castells de Copons, Segur i Veciana en mans de Joan II, però Jorba es defensà impedit l'avanç.

Igualada fou el centre d'operacions del Conestable Pere de Portugal (1464), va caure al juliol de 1465, ocasionant la destrucció d'una gran part de la vila, quedaren únicament 70 cases habitades, un terç de les que tenia abans de començar la guerra. El memorial fet pels consellers igualadins a Pere Matheu ens ho mostra "Primo que digue é explique al dit Senyor Rey la gran stremitat é presura e pobretat en que la dita vila és posada, així per la gran disminució de poble que ses seguida fins avuy per rahó de la guerra é per les mortalitats..."⁴

La jurisdicció de la vila era compartida, un condomini reial i monacal del monestir de Sant Cugat. Per un privilegi de 1381 era carrer de Barcelona.

La sotsvegueria es constitueix el 1385 des d'aleshores i fins el s. XVII hi hagueren litigis entre els sotsveguers i els ducs de Cardona. Generalment els protagonistes de les confrontacions eren els governadors.

El marc general esta dominat per les estructures de poder dominats, per les vinculacions amb la reialesa, i per una major o menor pressió sobre els pagesos. "Durant la baixa edat mitjana i sobre tot a inicis de l'edat moderna, els titulars dels feus van accedir a la fórmula del senyoriu jurisdiccional".⁵ El concepte que defineix aquestes atribucions és "mer i

4. Joan SEGURA, *Història d'Igualada*, Ed. Facsímil, Igualada, 1978, vol. I, p. 386.

5. Maria Asunción ZAPATA BUXENS, *Les jurisdiccions locals en el pas de l'Edat Mitjana a l'Edat Moderna: els batlles de sachs i els batlles reials a la baronia Desbosch*, Caixa d'estalvis Laietana, Mataró, 1998.

mixt imperi”, la potestat normativa del baró depenia de fins a on arribava el seu imperium, fins a quin punt tenia atribucions de caire judicial. Aquestes provenien del dret romà, *merum et mixtum imperium*⁶ el *mer imperi* significava el grau superior de jurisdicció i el mixt el menor. El *mer imperi* té potestat per jutjar crims públics: lesa majestat, falsa moneda, adulteris, homicidi (amb armes o verí) parricidi, furts, apropiament de diners públics; actes de força o violència amb armes, tots tipus de delictes en relació a compra-ventes de càrrecs públics; lladres de camins, saltejaments, agressions personals que provoquin la mort, mutilació de membres, ferides en general i tot tipus de persecucions. Eren funcions pròpies del veguer o sotsveguer.

El mixt imperi otorgava atribucions sobre les reclamacions a favor de menors, ciutats o viles, esglésies, incapacitats i absents per guerra o captiveri; nomenament de tutors, tot tipus de litigis referents a herències; baralles encara que hi haguessin armes, però sense morts ni ferits; reclamacions patrimonials i de diners. En tota la Corona d'Aragó hi havia interferències en les atribucions pel que fa a la justícia local. “Respecte a aquesta actuaven: el rei directament, el consell municipal, el veguer com a responsable del rei en matèria jurídica, i el batlle o delegat del patrimoni”.⁷ És a dir, el baró podia imposar penes de mort, col·loca les forques dins el seu feu, podia mutilar membres, desterrar, fustigar als malfactors. Segons el delictes comesos podia reduir les penes corporals a multes o imposar les penes que cregués oportunes. En definitiva podia controlar totalment, tota l'autoritat depenia d'això, del major o menor control que el senyor pugui exercir sobre el seus homes, aquest és el veritable sentit del concepte senyoriu... A més també alguns, com el duc de Cardona posseïa la “jurisdicció civil i criminal, alta i baixa” jurisdicció vol dir autoritat per governar i executar las lleis, aplicar el dret, utilitzar la coacció i coerció per fer respectar les lleis i complir les decisions de les autoritats. La jurisdicció criminal era, baixa si tractava contra lladres, i alta per crims majors, la civil tractava de l'acció sancionadora del mixt imperi.

A l'antic règim, el sistema judicial català estava constituït per quatre instàncies: l'Audiència, els governadors, els veguers i els batlles. L'estruc-

6. Josep Maria PONS GURI, “Les ordinacions baronials” ponència al Col·loqui *Ordenacions Municipals i Baronials*, Valls, 1986.

7. ZAPATA, *Les jurisdiccions locals*.

tura és fruit de la impossibilitat d'assumir el control directe sobre el territori i habitants per l'autoritat reials i els seus oficials. Les tasques administratives i judicials estaven a càrrec dels veguers i batlles. Així el país estava dividit segons jurisdiccions, de domini directe de la jurisdicció reial (els veguers i batlles eren els seus oficials) i de domini directe de la jurisdicció baronial o senyorial.

El veguer tenia funcions militars, policíiques, fins hi tot polítiques. En l'àmbit judicial, el veguer tenia plenes competències en tot allò que li era propi. La vegaria pot ser considerada com una unitat judicial pura, on obligatòriament havien d'ésser jutgades totes les causes i d'on no podien sortir per ser vistes. La cùria judicial estava domiciliada al cap de la vegueria, no era itinerant, com estava obligat a fer el veguer, responsable del control i vigilància de les seves batllies, a conèixer les causes penals greus, les que implicaven penes corporals o de presó, li eren reservades les causes contra persones que ocupaven un lloc preeminent dins la societat. En causes contra persones sotmeses a jurisdicció baronial, havia de demanar al baró, o senyor del territori que fes justícia, i només en el cas que no ho fes el veguer podia actuar.

El càrrec de batlle era temporal, triennal o bianual, s'elegia entre els prohoms de la ciutat; no eren lletrats. Era el representant o procurador dels interessos del rei o dels senyors. Era el que estava més en contacte amb la població, presidia els consells municipals. En l'ordre polític, rebia els juraments dels qui eren escollits jurats, prohoms, cònsols, o consellers de les universitats, de càrrecs com els mostassafs, clavaris, i altres assessors, fins hi tot els jutges. En l'àmbit jurisdiccional, actuava com a cap de la policia local, manava publicar bans i edictes, la seva funció essencial era la d'administrador dels béns i rendes reials o senyorials, per costum els batlles baronials eren els arrendataris dels drets i delmes.

El nomenament del càrrec es feu pel sistema d'insaculació ja ben entrat el segle XVI, el consell municipal preparava una terna de candidats, entre els qui el rei o senyor jurisdiccional escollia batlle, un cop jurat el càrrec es nomenava la cùria o cort, integrada per:

- Un substitut (sotsbatlle).
- El notari, exercia d'escrivà de la cort i d'altres tribunals, custodiava els documents.

- L'assessor, doctor en drets, a qui els batlles s'adreçaven per administrar justícia.
- El missatger o nunci, encarregat de pregonar els judicis i les sentències, també tota mena de bans en l'exercici de les funcions governatives de la jurisdicció senyorial.
- El procurador fiscal.

La batllia era una demarcació de govern que tenia atribucions judicials ordinàries, la jurisdicció era el mixt imperi, és a dir les causes civils i les penals que no impliquessin penes corporals.

La justícia a la Baronia de la Conca d'Òdena

La documentació judicial és diversa. Dins el fons municipal hi ha integrada la sotsvegueria d'Igualada, arxiu compost per diferents llibres, de les insaculacions, de privilegis, de la bosseria, clavari, mestre racional i altres papers diversos. El gruix més important és el *Libri Universitatis* integrat per 121 volums (1339 al 1630).

Dins del fons de la Parròquia de Sta. Maria hi ha documentació de la "Cort del batlle" que aplega drets senyorials i jurisdiccional (sequències incompletes de registres de la cort dels batlles, de la cùria del sotsveguer, algun llibre de la cort Conca d'Òdena, etc.) també en formen part els processos judicials. Documents que aporten molts matisos que no trobem en altres fonts, informació relativa a preus, intercanvis comercials, endeutament, immigració, moviments de la població i conflictivitat social. Són els testimonis dels homes i dones que ens parlen directament de la seva vida quotidiana, dels seus temors i misèries.

Com ja hem dit, l'origen dels papers dels fons corresponen a les dues jurisdiccions, la reial i la baronial. Estan dispersos entre l'Arxiu Històric de la Ciutat d'Igualada i l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

L'estudi dels processos judicials ens permet tenir un contacte directe amb els protagonistes principals dels litigis, conèixer qui eren els responsables d'administrar justícia, etc. Cal esbrinar els aspectes de la criminalitat i la delinqüència, cal estudiar la sociabilitat i els mecanismes de

comportaments antisocials col·lectius o la repressió d'aquests comportaments.⁸

La família és la cel·lula més petita de reproducció de tot sistema social, és el germen de la sociabilització. Entre les funcions que desenvolupa és la de ser un mecanisme de mobilitat dels grups socials. Un agent que aglutina "matrimoni-grup social-propietat". Per a l'estudi de la societat i el seu procés econòmic ens cal relacionar les estructures que les interrelacionen, analitzar com la gent de la mateixa condició o riquesa s'emparentava, és l'estratègia bàsica de reproducció social, per tal d'assegurar la transmissió i ampliació del patrimoni.

Mecanismes de reproducció social: aliança, família, parentiu.

Existència de dues realitats que constitueixen l'eix fonamental de grups dirigents: matrimoni-parentiu; família-propietat.

Per concloure, la família és l'articulador de relacions socials, de relacions clientelars i de grups de poder.

L'existència d'un dret de família reflecteix l'estabilitat i pervivència de costums o arrels, cal veure com els lligams de parentiu han exercit una forta influència en l'organització social. Clar exemple són les pautes i condicions del matrimoni, el sistema de transmissió de la propietat, les aliances personals i econòmiques, la unió entre diversos grups, els sistemes patrimonials, les relacions de dependència i veïnatge. Totes aquestes informacions apareixen en l'estudi de les tipologies dels delictes:

- De tipus econòmics: hereditaris, de reclamacions de deutes i de rendes. A les comunitats rurals el matrimoni era utilitzat com a transacció comercial, les famílies es movien pel dot. Sols els més pobres i marginals, els qui tenen més llibertat per triar parella.
- Contra la moral: adulteri, concubinatge, prostitució, estupro, violència contra les dones.

8. Francesc Xavier GUAL i Carles MILLÀS, "La conflictivitat social en època dels Àustria. Una aproximació als litigis olesans portats davant la justícia", *Pedralbes: Revista d'Història Moderna*, V Congrés Història Moderna de Catalunya, 23 (2) (2003), p. 95-114.

- Contra la bruixeria: De cas, només s'en cita un. És el cas d'una dona forastera, tinguda per bruixa, apareix en el llibre d'actes del Consell igualadí de l'any 1619.⁹ De ben segur els casos foren molts més però no en tenim constància.
- Agressions de tot tipus: verbals (injúries, bregues, blasfèmies, etc.), econòmiques (robatoris i furts), físiques (bastonades, coltellades, amb pistola, escopeta, daga, pedranyals, etc.).

Un cop pregonades les sentències, per aplicar penes de tortures, com els assots i per executar les penes de mort, era cridat el botxí professional resident a Cardona. Les forques de la cort de la Conca d'Òdena eren visibles des del camí reial de Barcelona a Lleida, tenien el costum de fer les execucions el dissabte al matí i els enterraments el dilluns següent. En un període de 53 anys, entre 1575 i 1628 hi hagueren 18 sentenciats a mort dels quals dos foren torturats. Els delictes considerats com d'alta justícia eren l'homicidi, el segrest, l'incendi, l'agressió en camí, la falsificació de moneda i furts de més de 200 sous amb violència.

Criminalitat i delinqüència

El període objecte d'estudi és una etapa de transformació i adaptació a canvis estructurals, circumstàncies afavoridores de moltes reaccions: "de por, recel i fam han caracteritzat els períodes de crisi com ara ho va ser el segle XVII" com diu Teresa Ibars,¹⁰ tot això en referència a la immigració francesa, cal veure el grau de relacions personals com són el nombre de matrimonis amb francesos en llocs com Igualada¹¹ i la Pobla de Claramunt¹² (annex II). Les agressions violentes són un clar reflex de les defi-

9. Antoni CARNER I BORRÀS, *Història de la prostitució, la bruixeria i els mals costums a Igualada*, Igualada, 1980.

10. Teresa IBARS, *La delinqüència a la Lleida del Barroc*, Pagès editors, Lleida, 1994, p.102.

11. Dades de Josep Mª TORRAS I RIBÉ, "Demografia i societat a Igualada durant els segles XVI i XVII", *Miscel·lània Aqualatensia*, núm. 4 (1987), p. 87-109.

12. Dades d'Elisabet CABRUJA VALLÈS, "Els capítols matrimonials i els testaments a la Pobla de Claramunt", Treball d'investigació inèdit del curs de doctorat: Societat Catalana segles XVI i XVII.

cients condicions en la vida quotidiana, com ens diu més endavant T. Ibars “les agressions de caràcter violent han servit a les classes populars per venjar-se dels mals... Amb els robatoris, els desheredats han aconseguit els béns materials que els mancaven”.

La violència física era important en la societat rural catalana ja que estava fortament armada. Els individus es defensaven en la vida privada i també formant part dels sometens o persecució dels delinqüents i bandolers. Cal esmenta el cas de l'homicidi d'un oficial reial: “Ara fa sis o set dies poc més o manco alguns fills de perdició y homens de mala vida a traició... han mort a Antoni Thomas Teixidor sotsveguer de la vila y sotsvegueria de Aigualada per sa Mag. estant dit Teixidor dins lo ostal del bo-rull ostaler de la font de la Reyna y dins una cambra de dit ostal... dit homicidi se ha comes y perpetuat casi a les onse ores de la nit poc mes o manco”.¹³ En el llibre de la Universitat de l'any diu: “a quatre del present y corrent mes de Juny en la font de la reyna de la sotsvegueria de la vila hauran mort a M^o Anthoni Thomas Teixidor, qui en lo present y corrent trienni era sotsveguer”.¹⁴

La violència reiterada contra els representants de l'autoritat són la prova evident del grau de inestabilitat. Les convocatories a sometent són freqüents en tota la documentació de l'època.¹⁵ Cal esmentar la concòrdia signada entre el duc de Cardona i la Universitat d'Igualada, tot ocasionat pel segrest del batlle d'Òdena (1627), el motiu del qual és actuar de forma coordinada en les convocatòries de sometent o via fora.

Els conflictes en la societat rural catalana estaven emmarcats en dos àmbits ben diferenciats. Els primers eren fruit de les relacions més properes, dins el mateix municipi, veïnals, etc. Els segons feien referència als atacs del bandolerisme i als litigis contra les obligacions envers el senyor, pel pagament de rendes senyorials. En el llibre de Jordi Olivares¹⁶ diu: “A començaments del segle XVII, bullien els litigis en bona part dels dominis dels Cardona”; les valoracions de les rendes de la Conca

13. ACA, Cancelleria, Reg. 5273.

14. Arxiu Històric d'Igualada (AHI), *Llibre de la Universitat*, 1603.

15. ACA, Arxiu Notarial d'Igualada, vol. 309.

16. Jordi OLIVARES, *Viles, pagesos i senyors a la Catalunya dels Austries: conflictivitat social i litigació a la Reial Audiència (1591-1662)*, Pagès editors, Lleida, 2000, p. 477 i s.

d'Òdena (1604) eren de 20.000 lliures... i l'endeutament de 8.000 lliures (1627). Les declaracions dels censos i de les propietats se succeeixen, com ho fa Mauricio de Loreda,¹⁷ el total de la Universitat de la Conca d'Òdena és de 45.000 rals (1641).

La màxima autoritat delegada dels ducs era el governador general de la conca o procurador. En els llibres de cort de la baronia es pot comprovar qui ocupà el càrrec esmentat durant el període 1568-1630. Alguns eren juristes i nobles amb vinculacions familiars amb la nissaga cardonina. Entre ells, Francesc de Cassador, casat amb Fulgència de Claramunt, ocupa el càrrec de 1615 a 1626, Joan Claramunt, senyor del castell Torra de Claramunt de 1591 a 1589, Jaume Pau Franquesa, de família de notaris igualadina, batlle de la vila (1563) i batlle general de Catalunya (1592), Francesc de Cacirera i Llupià, familiar d'Hieronim Cornet, donzell igualadí; i Francesc d'Aiguaviva i Tamarit. Els dos darrers foren posteriorment veguers de Barcelona (el primer va morir assassinat desenvolupant el càrrec, 1603) el segon, fou veguer dues vegades, de 1634-38 i 1642-45).¹⁸

El bandolerisme a la baronia de la Conca d'Òdena

L'enclau geogràfic en què esta situada la baronia en ple camí ral d'Aragó, és un lloc de pas on hi arriben abans els lladres, la pesta i les guerres. Un vell camí del blat que, seguint el curs de l'Anoia i per l'estret de Capellades, portava a la conca d'Òdena i, més enllà, als planells segarrencs i a les grans extensions ponentines, graner, durant molts temps, de Barcelona.

Igualada neix en una cruïlla de camins, el que venia de Manresa proper als castells de Maians, Òdena, Montbui, Miralles i Queralt, que fou una

17. ACA, Cancelleria, Reg. 4987 i 4988, Consell d'Aragó, lligall 205.

18. Anna ALONSO TAMBO, "El veguer de Barcelona y su relación con el Consell de Cent", *La administración de justicia en la historia de España: actas de las III Jornadas de Castilla-La Mancha sobre investigación en archivos*, Guadalajara (11-14 noviembre 1997), 1999, p. 687-704.

via d'expansió i repoblament, amb l'altra ruta ja esmentada. Aquest fou, no solament el camí de la conquesta, sinó, i més important, el camí de mercaders i de firaires.

El relleu accidentat, les serralades paral·leles a la costa, que dificulten les comunicacions cap a l'interior, posant entrebancs i problemes a l'accés als ports; tots factors que accentuaven l'aïllament. Aquest fet impulsà el desenvolupament i el creixement de nombrosos mercats interiors, o llocs d'intercanvi de relacions i de béns. Totes aquestes circumstàncies esmentades són el marc adient per a les activitats del bandolerisme, tema important de la historiografia catalana i que escapa al marc d'aquesta comunicació parlar extensament del tema.

Únicament cal esmentar que els atacs en la baronia eren freqüents. Alguns assalts estaven conduïts per petits grups de gent marginal, de gent de la misèria, de vagabunds, de gascons, etc. En resum, per tot tipus d'individus fora de la llei. Els atacs es produïen a persones que transitessin pel camí, es donava mort a soldats, alguns d'ells francesos. Hi hagueren robatoris a gent noble, com la del criat del Sr. de Celles i de Claret (1575), altres eren batlles i comissaris reials, jurats i consellers locals, autoritats baronials o senyoriales.

Les grans quadrilles de bandolers també s'hi prodigaren durant els segles XV, XVI i XVII sobretot entre Cervera i Igualada. Entre elles, l'entrada a la vila de Moreu Palau seguit d'un centenar de bandolers (1573), altres com Perot Rocaguinarda i Trucafort feren incursions a caravanes de metalls preciosos, robatori d'una caravana reial a l'alçada de Tous (1612) la de Montmaneu (1613) per la quadrilla de Pere Barba, Barbeta,¹⁹ Piera de 1621, i la de Masquefa de 1623. Així es descriuen els fets "Ara hogats que com alguns fills de perdició armats de pedrenyals no hagen de pietat poch tement a Déu... y a la correcció de la justícia temporal, dimarts passat a nou de novembre de mil sis cents vint y u en lo camí real que va de Piera a Masquefa... han robat nou milia lliures moneda b".²⁰ Els saltejaments als camins es produïren entre 1576-1630, segons mostra el mapa (Annex III).

19. ACA, Consell d'Aragó, lligall 356; Cancelleria, reg. 5274.

20. ACA, Cancelleria, reg. 5275.

Conclusions

Els segles XVI i XVII foren de vitalitat comarcal, com ho indica el constant progrés de poblament, la densitat demogràfica de 12,32 hab. per km² el 1719 passa a 23,14 el 1787. Aquesta creixença correspon en la seva major part a Igualada, (200 %) però també cresqueren altres llocs com la Poble de Claramunt, seu baronial, on des del 1584 s'hi enregistrà una indústria paperera que omplirà la comarca anomenada de molins paperers.

Durant el s. XVII les relacions entre els consellers igualadins i els ducs de Cardona seran conflictives, quan el duc capturarà gent de la vila i intentarà assetjar-la (1627-28).

Serveixi per constatar una etapa de crisi el marc institucional que reflectien les crides publicades arreu; com diu J. Codina:²¹ Prohibició als francesos de dur armes, sota pena de cinc anys de desterrament de la baronia, mobilitzacions contra els bandolers, prohibicions d'auxiliar a bandolers amb armes, aliments o robes, permís per capturar bandolers privadament per ser entregats a l'autoritat, prohibició de furtus en camps, vinyes, horts i autorització d'escorcolls del domicili, prohibició de blasfemar i de jugar, prohibició de moure avalots i de parlar malament de persones honorables i càrrecs públics, prohibició als hostalers d'acollir dones de mala vida, prohibició d'agabellar vitualles per revendre, prohibició de concertar acords comercials per sobre del preu vigent, ordre de recompondre els camins rals. Totes aquestes coses ens mostren com són els moments d'inestabilitat i conflictes socials.

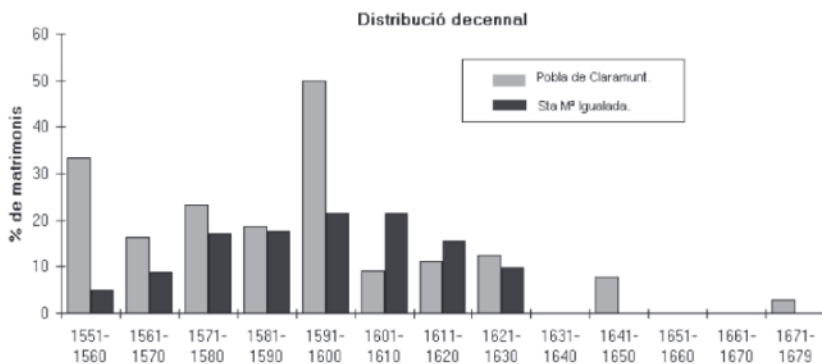
Per concloure una frase de l'autor de *De los delitos y las penas*, C.B. Beccaria "Para que cada pena no sea una violencia de uno o de muchos contra un ciudadano privado, debe ser esencialmente pública, rápida, necesaria, la menor de las posibles en las circunstancias dadas, proporcionada a los delitos, dictada por las leyes".²²

21. Jaume CODINA, *Bàndols i bandolers al Baix Llobregat (1580-1630)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1993.

22. Cesare Bonesana de BECCARIA, *De los delitos y las penas*, Ed. Folio, Barcelona, 2002.

ANNEX II

POBLA CLARAMUNT-IGUALADA

ANNEXE II

ANNEX III

Font: *Història, política, societat i cultura dels Països Catalans*
Vol. 4. Enciclopèdia Catalana.

